

Ο ΦΟΒΟΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ (του Γιάννη Ζήση)

(Μέρος 2ο του δοκιμίου «Η ψυχολογική βάση της ειρήνης»)

Η βασική αυτή τοξικότητα της συνείδησης, δηλαδή η άρνηση της αυτογνωσίας και η πλεονεξία, ξεκινάει από τον φόβο του θανάτου, τον οποίο θα επιδιώξουμε να αναλύσουμε λίγο, για να διευρύνουμε την έρευνα του πεδίου συνείδησης. Ο φόβος του θανάτου είναι συνέπεια της ανεπάρκειας της συνείδησης απέναντι στην πραγματικότητα. Η επίδρασή του οδηγεί σε ακατάπαυστο ανταγωνισμό και σύγκρουση τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά, πράγμα που εμποδίζει την πραγμάτωση της ειρήνης.

Όμως, πριν προχωρήσουμε σε αυτό, θα στρέψουμε την προσοχή μας σε μια σύντομη αναφορά του Διαφωτισμού.

Η συνεισφορά του Διαφωτισμού

Δυο από τα στοιχεία που αποτελούν τη συνεισφορά του Διαφωτισμού είναι τα εξής: Το πρώτο αναφέρεται στην αναζήτηση της πραγματικότητας επέκεινα της φαντασίωσης, των αρεσκειών και των προκαταλήψεων, και το δεύτερο στο ενδιαφέρον για το πέρασμα των ανθρώπων στο συμβόλαιο συνύπαρξης μέσω του Δικαίου ως θεσμού του Λόγου, που φέρνει τάξη και ισορροπία μέσα από το χάος του ανταγωνισμού. Και οι δυο αυτές συνεισφορές απελευθερώνουν την κοινωνία, την ατομικότητα και τη συνείδηση

από τον ζωνθρόπινο χαρακτήρα της.

Ο Διαφωτισμός υποκαθιστούσε την παράδοση ως θεσμό ελέγχου του χάους των συνειδήσεων και των σχέσεων με ένα πιο προοδευτικό και ειλικρινές βήμα πολιτισμού.

Το πρώτο ρεύμα Διαφωτισμού, αυτό που αφορούσε τη λογική ως μέθοδο συμφιλίωσης συνείδησης και πραγματικότητας, ξεκινάει με τους Βάκωνα και Καρτέσιο και το δεύτερο, εκείνο της συμφιλίωσης, της συνύπαρξης και της συνεργατικότητας, ξεκινάει με τους Χομπς και Λοκ φθάνοντας ως τους Μοντεσκιέ και Ρουσσώ. Δεν είναι τυχαίο το ότι και τα δύο ρεύματα ολοκληρώνουν έναν κύκλο στο πλαίσιο των έργων του Καντ.

Ο Διαφωτισμός είναι μια πρώτη απόπειρα θεραπείας του «Πανάρχαιου Λάθους», της ροπής για φαντασίωση, παραίσθηση και χωριστικότητα στην ανθρωπογένεση. Η ενασχόληση του Διαφωτισμού με την πολιτική παρέχει τη Λυδία Λίθο του εξευγενισμού των θεμελίων και των σχέσεων του ανθρώπου.

Η πολιτική είναι ο Λόγος ως σύνθεση, όπου ο ανταγωνισμός νομιμοποιείται και ορθολογικοποιείται, γίνεται Συμβόλαιο και ανοικτή αγορά προς τη συνεργασία.

Η πολιτική περιέχει τη μετεξέλιξη της χωριστικότητας σε ελευθερία με όρους ενότητας, παιδείας και νόμου.

Η πολιτική αποτελεί το τέλος της ακοινωνησίας, αυτό είναι το ανθρωπολογικό και προοδευτικό περιεχόμενο της πολιτικής.

Η θρησκεία επιχειρούσε, και πάντα χωρίς επάρκεια αποτελεσμάτων, να ανατρέψει τον ενελικτικό ψυχισμό του ανθρώπου, η πολιτική επιχειρούσε να οριοθετήσει μεταρσιωτικά και να εκπαιδεύσει τις ενελικτικές τάσεις εξελικτικά από κάτω προς τα πάνω με ειλικρίνεια απέναντι στις παραγωγικές και υλικές σχέσεις και μεθόδους.

Ο ψευδής, βέβαια, χαρακτήρας της συνείδησης και η συνείδηση ως ψεύδος, στον βαθμό που ήταν τέτοια, λειτουργούσε πάντα μέσα

στους όρους της πολιτικής όπως επίσης και μέσα στον πρωτογενή και δευτερογενή ψυχισμό των δρώντων.

Η ειρήνη ή το πεδίο της ύπαρξης και ανυπαρξίας ειρήνης ως καθρέφτης αντανάκλασης της πραγματικότητας από τη συνείδηση δεν ήταν αποδεκτή, γιατί έβαζε τη συνείδηση αντιμέτωπη με τη δική της βαρβαρότητα και το δικό της ψεύδος.

Άσχετα από την ιστορική κλίμακα επιτυχίας του Διαφωτισμού, ο Διαφωτισμός ανέδειξε τον Λόγο, τη θεραπεία της χωριστικότητας και του ανταγωνισμού με τη μέθοδο **της Αγοράς και του Νόμου**. Η κουλτούρα του Ρομαντισμού που ακολούθησε δεν ήταν άλλο παρά μια απόπειρα θρησκευτικοποίησης του εγχειρήματος, με όλα τα θετικά και τα αρνητικά που υπήρξαν.

Ο φόβος του θανάτου ως εμπόδιο στην ειρήνη

Το πρόβλημα του ανθρώπου συνίσταται στην αντίδρασή του σε ένα υπαρξιακό ερέθισμα που διαφεύγει των ορίων αντίδρασης των άλλων έμβιων όντων. Για τον άνθρωπο ισχύει ο υπαρξιακός ορισμός της ζωής, σύμφωνα με τον οποίο η ζωή είναι η τάση για ανάπτυξη του όντος σε συνθήκες που τείνουν να το συντρίψουν. Αυτή είναι περίπου η ιστορία κάθε ζωής, ένα παιχνίδι διακινδύνευσης και μια συνεχής απόπειρα λήθης του αναπόφευκτου, του τέλους.

Η ελπίδα και η λήθη απέναντι στον φόβο

Πώς αντιδρά ο άνθρωπος σε αυτό; Είναι παράξενο, μα σταθερά η αντίδραση όλων των δισεκατομμυρίων ανθρώπων που έζησαν υπήρξε η παραγωγή μιας παυσίπονης ελπίδας και αισιοδοξίας συμβατικής, που πάντα στο ίδιο το συμβατικό πεδίο τύγγανε διάψευσης. Είναι περίπου σαν την παρακάτω ιστορία (που την δανειζόμαστε από το ινδικό έπος Μαχαμπαράτα):

Ένας άνδρας βαδίζει μέσα σε ένα πυκνό δάσος όπου κατοικούν θηρία. Ο άνδρας πατάει πάνω από τα χαμόκλαδα ενός μαύρου πηγαδιού, πέφτει και μόλις που πρόλαβε να κρατηθεί από πλεγμένες ρίζες. Στον πάτο του πηγαδιού βλέπει φίδια. Όμως πάνω ένας μεγάλος ελέφαντας τού φέρνει πανικό, ενώ τα πατήματά

του κάνουν ασταθή τα χέρια του ανθρώπου και τα τοιχώματα του πηγαδιού. Αν ο ελέφαντας πατήσει στο τοίχωμα, τότε ο άνθρωπος θα γκρεμιστεί, ενώ οι ροκανισμένες και ξερές ρίζες μόλις αντέχουν. Γύρω του πετούσαν αγριομέλισσες και μόλις το μάτι του αντιλήφθηκε πάνω, λίγο πιο δίπλα, μια φωλιά μελισσιού που έσταζε πού και πού μια σταγόνα μέλι. Τότε ο άνθρωπος άπλωσε το χέρι του προσεκτικά, για να πιάσει μια σταγόνα μέλι.

Τον απειλούσαν τόσοι κίνδυνοι και θάνατος κι όμως η γεύση του μελιού τον τραβούσε ακόμη. Η ελπίδα πάντα χαϊδεύει μια καταστροφή, όπως το χορταράκι το ερείπιο. Η ολίσθηση στην υπαρξιακή λήθη είναι μια θεμελιώδης ψυχοσωματική ανάγκη του ανθρώπου και της κοινωνίας. **Ελάχιστες, γυμνασμένες, συνειδήσεις αντέχουν τη συνειδητή συμβίωση με το διαρκές και το ιλιγγιώδες του θανάτου και ακόμη πιο λίγες το νομιμοποιούν ως συστατικό της ζωής και της εξέλιξης, χωρίς να επιλέγουν να εκτοπίσουν ανταγωνιστικά άλλες μορφές ζωής στον θάνατο.**

Η λήθη ένα δρόμο έχει, το θέατρο, τη διάσπαση της συνείδησης και των εννοιών της σε πρόσωπα, γεγονότα και παραστάσεις, όπου το μυστήριο του προσώπου και του βίου αναδεικνύεται μέσω τρίτων ως θέαμα μέσα από την κρυμμένη και αναδυόμενη τραγικότητα, που διαλαλεί φόβους και ελπίδες.

Το υπαρξιακό έλλειμμα της συνείδησης

Το τραγικό παίγνιο γέννησε την ψυχανάλυση, ενώ η κατεύθυνση των ανθρώπινων συνειδήσεων και συνθηκών παίρνει πάντα θεατρική μορφή. **Το Βέβαιο του θανάτου αποκαλύπτει ένα υπαρξιακό έλλειμμα στη συνείδηση, το οποίο εξουσιάζει ο φόβος του θανάτου, πάνω στον οποίο δημιουργείται όλο το θέατρο του πολιτισμού και το εγώ.**

Έτσι φθάνουμε στην επιλογή των ειδώλων ως κυρίαρχων μορφών της συνείδησης και του πολιτισμού μέσα από τον φόβο του θανάτου, επειδή το είδωλο έχει μια στιλπνή σταθερότητα στον χρόνο, δεν έχει τα πάθη της ζωής και συνεπώς δεν πάσχει το ίδιο εύκολα από τον θάνατο.

Δύο βασικά ένστικτα

Θα θεωρήσουμε ότι σύμφωνα με την ανάγκη υπάρχουν μόνον δυο ένστικτα: το **ένστικτο της αυτοσυντήρησης** -αντί για την ερωτική ορμή, που πρότεινε ο Φρόιντ, και η οποία υπό ορισμένες προϋποθέσεις εντάσσεται στην τάση αυτοσυντήρησης- και το **ένστικτο του θανάτου ή της ενσωμάτωσης στο σύνολο**. Το τελευταίο δεν θα το θεωρήσουμε τόσο ως πρωταρχικό ένστικτο όσο ως προσαρμογή στην αποδοχή του αναπόφευκτου για λόγους ομαλοποίησης της αυτοσυντήρησης κατά τη διάρκεια της ζωής. Η ενσωμάτωση στο σύνολο αναφέρεται σε βιολογικό, ψυχολογικό και κοινωνικό σύνολο.

Θα μπορέσουμε λογικά να πούμε πως στην πραγματικότητα το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, σε συνδυασμό με το ένστικτο ή τη μάθηση του θανάτου, δημιουργούν την ερωτική ορμή και τη σεξουαλικότητα. Ξεφεύγει από τα όρια αυτού του άρθρου η ανάλυση του φαινομένου του οργασμού και της ηδονής στον άνθρωπο και τη φύση, που θα ενίσχυε την άποψή μας.

Η αναγκαιότητα για ένα διαλεκτικό αντίποδα της λήμπιντο στην έρευνα του Φρόιντ τον ανάγκασε να εισαγάγει το ένστικτο του θανάτου ή της καταστροφής στη θεωρία του.

Η δική μας αναφορά στο ένστικτο του θανάτου δεν αναφέρεται τόσο σε παθολογικές εκφράσεις ούτε υπάγεται στην ιδιαίτερη πτωματοφιλία ή άλλες μορφές που αναλύει ο Ε. Φρομ στην «Ανατομία της ανθρώπινης καταστροφικότητας».

Στην περίπτωση του ενστίκτου για θάνατο υπάρχει, αντί για την αντιπαράθεση του «Εγώ και οι Άλλοι», η αντιπαράθεση του «οι Άλλοι και Εγώ». Πολεμικότητα και καταστροφικότητα ενυπάρχει τόσο στο ένστικτο της αυτοσυντήρησης όσο και στο ένστικτο του θανάτου. Η σχέση αυτών των δυο ενστίκτων γέννησε και διαμόρφωσε την έκφραση της συνείδησης ως υποκειμενικότητας που γεννήθηκε από την κίνηση του αντικειμενικού, την αντίληψη του «εγώ και οι άλλοι». **Τα κεντρικά σημεία διάρθρωσης των ενστίκτων είναι ο φόβος του θανάτου επάνω στο υπαρξιακό έλλειμμα συνείδησης της ταυτότητας**. Ο φόβος του θανάτου

κυριάρχησε τόσο πολύ στη συνείδηση, που αναπτύχθηκε αντιθετικά μια αντίληψη ότι η ζωή είναι αυτοσκοπός. Έτσι η αντίληψη της αναγκαιότητας περιορίσθηκε στο ελάχιστο και έγινε μονομερής, ενώ τα ένστικτα συγκινησιακά υπερ-θωρακίσθηκαν απέναντι στη Νόηση.

Εξάλλου, η φύση μέσα από τις διαδικασίες επιλογής είχε φέρει στο φως εκείνη τη μορφή ζωής που ανέπτυξε περισσότερο την αίσθηση του χρόνου και έτσι απέκτησε κυβερνητική αυτορρύθμιση, μπορώντας να κάνει πρόβλεψη για το μέλλον και να κινηθεί σύμφωνα με αυτή, για να επιβιώσει. Αυτή η μορφή ζωής ήταν ο Άνθρωπος. Αυτή η αίσθηση χρόνου και η εντατικοποίηση της αυτορρύθμισης καλλιέργησαν ελπίδες και θέατρο και επέτειναν κατά πολύ τη σύγκρουση με το γεγονός του θανάτου.

Έχουμε, λοιπόν, δύο ένστικτα επάνω στα οποία βαραίνει **η αναγκαιότητα** και η **δυνατότητα για εξέλιξη και ενέλιξη**.

Η διαδικασία μέσα από την οποία ο άνθρωπος σχηματίσθηκε βιολογικά και ατομικοποιήθηκε ψυχολογικά υποφώσκει κάτω από τη λειτουργικότητα και τη δομή της σημερινής ανθρωπότητας. **Μέχρι να επιλύσουμε τον Γόρδιο Δεσμό του υποσυνειδήτου μας, ατομικού και συλλογικού, θα είμαστε ενεργούμενα και όχι ενεργητές**, θα διανύουμε σε κάποιες βαθιές εκδοχές μας την προϊστορία και θα θυσιαζόμαστε στο μινωταυρικό περιβάλλον του φόβου, της βίας και της ανοησίας. Η ίδια η τάση μας για επιβίωση (όπως είναι διαμορφωμένη) και, φυσικά, ο φόβος του θανάτου θα είναι δρόμοι υποταγής, αλλοτρίωσης και θανάτου της ατομικότητας.

Ο άνθρωπος, καθώς ένοιωσε πιο συνειδητά τη βία της φύσης και τον φόβο του θανάτου, αντέδρασε άλλοτε καταθλιπτικά και άλλοτε βίαια. Η οριακή ανάπτυξη του ενστίκτου αυτοσυντήρησης οδήγησε σε ανάπτυξη των τάσεων επιβολής προς τη φύση και τον συνάνθρωπο. Στην αναμέτρηση μεταξύ αυτοσυντήρησης και θανάτου γεννήθηκε η ηθική αντίληψη, η σκέψη και αίσθηση για την ύπαρξη καλού και κακού, η δεοντολογία και η συνειδητή καταγραφή της ανάγκης.

Η διαδοχή των επιδράσεων του φόβου του θανάτου

Η διαδοχική τυπολογία των επιδράσεων και των τροποποιήσεων του φόβου του θανάτου, επιφέρει τέτοια διαστρέβλωση που ωθεί το άτομο να αρνείται κατά βάθος την ειρήνη, ενώ την επιθυμεί έστω και ως ασφάλεια.

Αρχικά υφίσταται η βιολογική αιτίαση, η βεβαιότητα του θανάτου, της τριπλής αποσύνδεσης της ύλης, δηλαδή της διάλυσης της συνείδησης, της αποταύτισης συνείδησης και ζωής και της χημικής εντροπίας. Η πρωτόγονη συνείδηση -από την οποία ξεκίνησε και ο φόβος του θανάτου- ήταν αδρανειακή στη βίωση της ζωής και βίωνε την παρόρμηση για ζωή στη μονιμότητά της.

Το βέβαιο του θανάτου προκαλεί πρωταρχικά μια βαθιά μειονεξία. Κατόπιν, η **μειονεξία του φόβου του θανάτου απωθείται πολύ περισσότερο από το οιδιπόδειο σύμπλεγμα**. Είναι ίσως το «πανάρχαιο συμβάν» του Φρόυντ. Το πρωτόγονο υποκείμενο ως αντανakλαστική αντίδραση στο βίωμα της μειονεξίας -που προκαλεί ο φόβος του θανάτου- δημιουργεί μια τάση διασφάλισης. Αυτή η επιλογή, όμως, δεν θεραπεύει τη μειονεξία. Ως συνέπεια αυτής της ψυχολογικής ανωριμότητας αρχίζει η περαιτέρω εποικοδόμηση του φόβου του θανάτου.

Αυτό το **γίγνεσθαι του φόβου του θανάτου εμμεσοποιεί** τον ίδιο τον φόβο στην προσπάθεια τόσο της απώθησης όσο και της αντικειμενικοποίησής του. Ως αποτέλεσμα ο φόβος έχει σταθερότητα στην ύπαρξή του και έτσι δεν πεθαίνει, όντας αντικειμενικοποιημένος, επειδή οι μορφές διασφάλισης και εμμεσοποίησης που δημιουργεί ο άνθρωπος τον εκδιώκουν από το υποκειμενικό πεδίο και, όντας οι ίδιες αντικειμενικές και είδωλα, τον συναρτούν με αυτές καθιστώντας έτσι και αυτόν αντικειμενικό.

Η τάση διασφάλισης απέναντι στον φόβο

Οι τάσεις διασφάλισης απέναντι στον θάνατο και τον φόβο είναι μόνον τεχνήματα, γιατί δεν στρέφονται στα πεδία όπου ο φόβος μπορεί να αντιμετωπισθεί πραγματικά, όπως π.χ. στο πεδίο της κατανόησης της οντολογικής ύπαρξης. Αυτό συμβαίνει, επειδή τα

επιφαινόμενα του φόβου, τα αποτελέσματα της εποικοδόμησής του, όπως η ιδιοκτησία, η επωνυμία αλλά και πολλά άλλα, που λειτουργούν στα πλαίσια αυτής της πολυδιάστατης προσπάθειας διασφάλισης, είναι τόσο πολλά και ισχυρά που είναι εξαιρετικά δύσκολο για τον άνθρωπο πλέον να τα απαρνηθεί. Σχεδόν το σύνολο της ζωής και του εαυτού προσδιορίζεται μέσα από αυτά. Έχουμε φθάσει, λοιπόν, στο σημείο να πρέπει ο άνθρωπος να επιχειρήσει ένα είδος θανάτου ο ίδιος οικειοθελώς, τον θάνατο αυτών των διασφαλίσεων, για να μπορέσει να απελευθερωθεί.

Οι διασφαλίσεις, εκτός από αυτή τη λειτουργία τους, τροφοδοτούν και αυτές τον ίδιο τον φόβο και τον αυξάνουν, είναι οι ίδιες παραγωγοί φόβου, γιατί επάνω σε αυτές έχει στηριχθεί πλέον και η δόμηση της πιο εξελιγμένης ταυτότητας του σημερινού ανθρώπου και έτσι η άρνησή τους θα φαίνεται σαν θάνατος και της ίδιας της ταυτότητας εν ζωή – ενώ αυτό δεν είναι αληθές. Η ηθική, ως λειτουργούσα ενάντια στην απληστία και τον ανταγωνισμό, θα μπορούσε να αποτρέψει αυτή την δευτερογενή παραγωγή του φόβου, ώστε να μείνει μόνον το αρχικό απόθεμά του. Αλλά ο άνθρωπος δεν ανταποκρίνεται ορθά. Όλες οι απωθήσεις αποτελούν και αυτές ένα πολύ έντονο συγκρουσιακό πεδίο της συνείδησης, που οδηγεί και σε συγκρούσεις με το περιβάλλον. Αυτή η συνεχής εσωτερική και εξωτερική σύγκρουση δεν επιτρέπει την προσέγγιση της ειρήνης.

Η κοινωνική διασφάλιση από τον φόβο

Οι τάσεις διασφάλισης οδηγούν επιπλέον στην αναζήτηση του είδους, στη συλλογική άμυνα και στην τεχνηματική κατασκευή του περιβάλλοντος. Φτάνουμε στην **κοινωνική θεσμοποίηση της μειονεξίας** και της άμυνας που δεν είναι ψυχολογική. Δηλαδή, επειδή ψυχολογικά δεν μπορεί να αναιρέσει το φόβο και τον θάνατο, επιδιώκει την κοινωνική αναίρεση.

Η κοινωνία λειτουργεί ως παράγοντας μετασχηματισμού του φόβου και απόκρυψής του, γιατί, έχοντας μεγαλύτερη διάρκεια ζωής από τα άτομα καθώς και μία πολύ μεγαλύτερη δύναμη, ενισχύει τη βεβαιότητα των εποικοδομημάτων. Βέβαια, δεν είναι ικανή να απελευθερώσει από τον φόβο του θανάτου, εκτός του ότι

παράλληλα τον δημιουργεί κιόλας, αλλά εν μέρει τον αποξενώνει από τη συνείδηση μέσω θεάτρου κοινωνικού. Υπάρχουν πολλαπλές απωθήσεις. Οι ίδιες οι απωθήσεις δημιουργούν επιπρόσθετα πλέγματα φόβου θανάτου, γιατί γίνονται πολύτιμα μέσα διασφάλισης που ο άνθρωπος θεωρεί ότι δεν πρέπει να χαθούν. Το πρόβλημα είναι εξαιρετικά πολύπλοκο.

Τελικά, για να μην αντιμετωπισθεί η απώθηση του φόβου του θανάτου, η κοινωνική θεσμοποίησή του και η μειονεξία, παράγεται **η άρνηση του εσωτερικού γίνεσθαι, ολοκληρώνεται και παγιώνεται η φυγή από την εσωτερικότητα.**

Στη συνέχεια παράγεται η επικυριαρχία των δυναμικών αποψυχολογικοποιητικών στοιχείων της ανθρώπινης ζωής, εθίμων, οικονομικής ζωής, μοντέλου ζωής κτλ.

Η επιθυμία

Όμως δεν μπορεί να συντηρηθεί αυτή η υποσυνείδητη συμμετοχή στην αλλοτρίωση, χωρίς να σχηματισθεί νέος ψυχολογικός παράγοντας. Αυτός ο **νέος ψυχολογικός παράγοντας** πρέπει να δημιουργηθεί μέσα **από την αυτοσυντήρηση** και την **επικοδόμηση της ψυχολογικότητας**. τίποτε δεν προχωράει με κενό και ο φόβος της διάλυσης στο κενό οδηγεί σε μια νέα ψυχολογική ενέλιξη.

Ένα σημαντικό στοιχείο, πλην άλλων, αυτής της νέας ψυχολογικής ενέλιξης είναι το ότι απωθείται και περιθωριοποιείται η αισθαντικότητα και μετά αναπτύσσεται η επιθυμία. **Όσο πιο ανίκανος για αισθαντικότητα είναι ο άνθρωπος, τόσο περισσότερο επενδύει σε επιθυμία τη συναισθηματική του μειονεξία.** Επειδή η αισθαντικότητα καθιστά τον άνθρωπο ευαίσθητο και άρα πιο ευάλωτο, γι' αυτό τον λόγο την περιθωριοποιεί και μετά επενδύει στην επιθυμία.

Η ταύτιση με την επιθυμία είναι από τις πιο επιθετικές μορφές του φόβου, γιατί προσπαθεί να αντισταθμίσει και να υποκαταστήσει την ανυπαρξία της αληθινής θέλησης με αυτοπαραγόμενη ύπαρξη μέσα στο πεδίο της ανάγκης όπου όλα φαίνονται επιβεβλημένα. Αυτό οφείλεται στο ότι η επιβολή

συνθηκών ή ανθρώπων βιώνεται υποσυνείδητα ως θάνατος και η επιθυμία είναι ένας υποκειμενικός τρόπος διαφυγής. Η επιθυμία φαίνεται να παράγει συνεχώς νέα ζωή μέσω νέων σκοπών ή στόχων, όπως το σεξ από μια άποψη, πράγμα που επίσης οδηγεί σε λησμονιά του βέβαιου του θανάτου. Επίσης, αναπαράγεται συνεχώς, γιατί η ικανοποίησή της δεν οδηγεί σε ικανοποίηση αλλά σε κενό, επομένως η αναπαραγωγή πρέπει να είναι συνεχής. Ένα παράδειγμα αποτελεί η συνεχής απόκτηση πλούτου και το ανικανοποίητο.

Πολλά ακόμη μπορούν να ειπωθούν για τον φόβο του θανάτου και τη σχέση του με την άρνηση της ειρήνης και την ανικανότητα του ανθρώπου για ειρήνη. Το εμφανές είναι ότι το σύστημα απωθήσεων (ατομικό και κοινωνικό) που έχει αναπτύξει ο άνθρωπος, που είναι μάλιστα απωθήσεις με επιθετικό χαρακτήρα, αποτρέπει κάθε κατανόηση και πραγμάτωση της ειρήνης.

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Φωτό: Wikipaintings

Πρώτη δημοσίευση: 27 Φεβρουαρίου 2014

Μπορείτε εδώ να δείτε τα άρθρα που δημοσιεύουμε σχετικά με το θέμα της Ειρήνης.